

dr hab. Alicja Kacprzak prof. UŁ
Instytut Romanistyki
Uniwersytet Łódzki

Ocena dorobku naukowego dr Fabrice'a Marsaca ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie „językoznawstwo”

Ocena wykonana na zlecenie Dziekana Wydziału Filologicznego
Uniwersytetu Opolskiego z dnia 21. 11. 2016r.

1. Sylwetka Habilitanta

Dr Fabrice Marsac ubiegający się o tytuł doktora habilitowanego w dyscyplinie językoznawstwo uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych w tym zakresie na Uniwersytecie Marca Blocha-Strasbourg 2 w roku 2006, na podstawie rozprawy pt. *Les constructions infinitives régies par un verbe de perception*. Pięć lat wcześniej, w roku 2001, na tej samej uczelni otrzymał dyplom DEA na podstawie pracy pt. *La proposition subordonnée infinitive en question"s*", który poprzedzony był uzyskanym w roku 2000 dyplomem magistra, na podstawie pracy *Normes et usages. Enquête sur l'accord du participe passé des formes pronominales*. W tym czasie Fabrice Marsac pracował w Strasburgu, najpierw w szkołach średnich, potem na uniwersytecie. Od roku 2008, po przeniesieniu do Polski, pracuje na Uniwersytecie Opolskim. Z pewnością gromadzone w ten sposób doświadczenia dydaktyczne leżą częściowo u źródeł wyborów naukowych podejmowanych przez Habilitanta.

2. Dorobek naukowy

2.1. Monografia habilitacyjna

Książka wskazana przez dr Fabrice'a Marsaca jako jego najważniejsze osiągnięcie naukowe (wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.), to monografia zatytułowana *Histoire*

d'S ou le participe passé au Rasoir d'Ockham. Théorie et application, wydana przez Wydawnictwo L'Harmattan w Paryżu, w 2016 roku, stanowiąca interesujące studium kategorii imiesłowu przeszłego w języku francuskim. Pozycja ta, o charakterze przede wszystkim gramatycznym, została oparta na mocnym fundamencie językoznawstwa teoretycznego i rozważań logicznych, co w oczywisty sposób pozwala na szerszy niż tradycyjny ogląd omawianej kwestii.

Właściwa treść około 200 stronicowej książki poprzedzona jest przez *Avant-propos*, w którym Autor przytacza długą listę przykładów błędnych uzgodnień imiesłowu przeszłego. Fakt, że pochodzą one przede wszystkim z internetowych publikacji prasowych, tylko trochę umniejsza powagę sytuacji, która pokazuje do jakiego stopnia reguły (jest ich około pięćdziesięciu!) dotyczące *accord du participe passé* nie są rozumiane, a w konsekwencji zaniebywane przez przeciętnego użytkownika języka francuskiego.

W następujących po tym wstępie trzech rozdziałach, Autor w sposób doskonale uporządkowany przedstawia problematykę imiesłowu przeszłego i jego zgodności.

Pierwszy rozdział zawiera sporządzoną przez Autora listę przypadków, w których imiesłów przeszły jest używany i powinien być, zgodnie z normą, uzgadniany. Przedstawione są one bardzo przejrzysto, według syntaktycznej roli pełnionej przez imiesłów: ten najczęściej używany jest czasownikowo lub przymiotnikowo, jakkolwiek w wyniku konwersji może też mieć inne charakter.

W drugim rozdziale, uwaga Autora skupia się na tzw. *règle de position*, czyli głównej regule dotyczącej użycia i uzgadniania imiesłowu przeszłego użytego z czasownikiem posiłkowym *avoir*. Zasadę ową zaproponował w XVI w. Clément Marot, a potwierdził w XVII w. sam Claude Favre de Vaugelas. Jako źródło szczególnych trudności ortograficznych dla wielu rodzimych użytkowników francuszczyzny, zostaje ona poddana krytyce przez dr Marsaca, który wykazuje jej dyskusyjność, skrupulatnie udowadniając swój punkt widzenia.

W trzecim rozdziale, Autor książki, zgodnie z zasadą brzytwy Ockhama, wskazuje te reguły uzgadniania, które należy uznać z językowego punktu widzenia za zbędne. Ze swadą przekonuje też czytelnika, że trzeba uprościć skrajnie

skomplikowany system reguł obecnie obowiązujących, bowiem będąc częścią czasownika jako całości imiesłów przeszły powinien być uzgadniany tak samo jak on. To właśnie stwierdzenie stanowi podstawę projektu reformy, który dr Marsac formułuje na końcu książki, postulując, żeby imiesłów, który występuje z *être* uzgadniany był z podmiotem, zaś gdy występuje z *avoir* - pozostawał nieodmienny. Książka kończy się wyliczeniem zalet proponowanej reformy, która wydaje się całkowicie uzasadniona z punktu widzenia dogłębnie przeprowadzonej analizy językowej, a także przydatna z punktu widzenia użytkowników. Pozostaje oczywiście kwestia szans na jej realizację – te wydają się niewielkie, przede wszystkim wobec braku powodzenia wielu innych, wcześniej podejmowanych prób uproszczenia zasad historycznej ortografii francuskiej. Lingwistom znana jest wyjątkowo silna tradycja normatywna języka francuskiego. Jak wskazuje na przykład Paul Siblot, szczególna normatywność francuszczyzny jest rezultatem odwiecznej centralistycznej polityki państwa, dzięki której język narodowy zyskał status jednocześnie elitarny i konserwatywny, zaś pojęcie błędu językowego, czy tzw. złej francuszczyzny (*mauvais français*), ma wydźwięk wybitnie dyskryminujący¹. W tej sytuacji doprowadzenie do uznania za regułę, tego co od dawna uznawane jest za groźne odstępstwo od normy, nie jest łatwe do wyobrażenia, z czego zresztą dr Fabrice Marsac zdaje sobie sprawę.

Podsumowując tę część opinii, należy stwierdzić, że książka *Histoire d'S ou le partice passé au Rasoir d'Ockham* (...) jest wartościową pozycją poruszającą ważki problem z zakresu gramatyki języka francuskiego i, jako taka, przynosi szereg usystematyzowanych informacji na temat imiesłowu przeszłego. Proponuje także nowatorską interpretację trudności w bezbłędnym użyciu imiesłowu, wywodząc je z ich niezgodności z logiką językową. Książka wnosi moim zdaniem

¹ « Émissions de variétés. Variations sur la langue et la variation », Paul Siblot, in Claudine Bavoux, Régine Dupuis et Jean-Michel Kasbarian (éds.) *Le français dans sa variation*, en hommage à Daniel Baggioni, 2000, L'Harmattan, p. 149 – 177.

bezsprzeczny wkład w rozwój językoznawstwa i spełnia w ten sposób wymogi określone we właściwej dla niniejszego postępowania Ustawie.

2.2. Inne publikacje i udział w projektach naukowych

Cała działalność naukowa dra Fabrice'a Marsaca rozwija się w dwóch podstawowych obszarach. Po pierwsze jest to gramatyka języka francuskiego analizowana z uwzględnieniem narzędzi współczesnego językoznawstwa. Na tym polu, zainteresowanie dr Marsaca skupiło się w sposób szczególny na zagadnieniu imiesłowu przeszłego i kwestii jego uzgadniania, co znalazło wybitny wyraz w jego książce habilitacyjnej, omówionej w poprzednim paragrafie. Tematyka imiesłowu jest zresztą rozpoznana przez dr Marsaca już od dawna, skupił się na niej bowiem już w swej pracy magisterskiej. Nie ma jednak przeciwwskazań w pracy naukowej do powrotu do tej samej tematyki po latach: wręcz przeciwnie, specjalizacja w ramach pewnego problemu sprzyja jego pogłębianiu, o czym zaświadcza publikacje ukazujące się kolejno w ostatnich latach. Artykuł z 2013 roku „L'accord du participe passé des verbes de perception régissant une construction infinitive: reconsidérations en vue d'une représentation formelle en Théorie Sens-Texte” (we współpracy z S. Marengo) łączy zresztą tematykę zgodności imiesłowu przeszłego i konstrukcji bezokolicznikowych, a tekst opublikowany w roku 2014 pt. „Et au final, ces oiseaux, est-ce qu'on les aura vraiment entendus chanter?” skupia się na wykazaniu, że obecnie obowiązująca w gramatyce francuskiej reguła zgodności imiesłowu stojącego przed bezokolicznikiem nie jest uzasadniona ani poznawczo, ani funkcjonalnie. Pozostające w tej samej linii tematycznej artykuły z roku 2014, „Le Participe passé entre accords et désaccords” oraz „Verbes de perception régissant un infinitif et accord du participe passé : vers une règle prosodique?” sugerują dodatkowo, że reguła ta, nie biorąc pod uwagę aspektu prozodycznego stoi w sprzeczności do „naturalnej” reguły, którą instynktownie rozwijają i stosują sami użytkownicy języka. Za naturalną konsekwencję krytyki istniejącej normy trzeba w tym kontekście uznać prace o zacięciu reformatorskim, proponujące w tym zakresie nowe rozwiązania. Chodzi tu o artykuły „De la légitimité linguistique de la règle dite "de position" dans l'accord du participe passé français” z roku 2014,

a także „ De l'accord du participe passé français : *si vis pacem, para... pacem !* „ z roku 2013, w których to zwraca się uwagę na konieczność uproszczenia zawiłych zasad odmiany imiesłowu przeszłego w liczbie i rodzaju.

Drugi obszar badawczy preferowany przez dr Marsaca obejmuje z kolei konstrukcje bezokolicznikowe w języku francuskim, najczęściej te, które występują po czasownikach oznaczających percepcję. Badania na tym polu są prowadzone przez Habilitanta już od wielu lat, problematyka ta jest jednak na tyle bogata, że pozwoliła w kolejnych etapach na pogłębianie poszczególnych kwestii, a także na coraz bardziej uniwersalną ich interpretację. Należy podkreślić, że tematyka owa, sytuująca się na pograniczu składni i semantyki, a nawet logiki i leksykologii, wymaga szczególnych kompetencji badacza, który to wymóg dr Marsac doskonale wypełnia. I tak, jego artykuł „La fragmentation actencielle: vers une analyse "interfacielle" des infinitives de perception directe” z 2012 roku daje przykład wieloaspektowej analizy omawianego typu zdań. Ten szeroki ogląd badanej kwestii prowadzi do zaproponowania interesującego rozwiązania na wzór informatycznej defragmentacji dysku, dzięki któremu udaje się ustalić, że różne elementy występujące po czasowniku percepcyjnym w konstrukcji bezokolicznikowej w istocie tworzą jedną całość dopełniającą ten czasownik. Praca ta jest udaną kontynuacją i pogłębieniem analizy przedstawionej w artykule z r. 2010, pt. „Du statut fonctionnel de l'infinitif régi par un verbe de perception”, w której przechodniość i walencja czasowników percepcji są łączone z ich cechami syntaktycznymi i semantycznymi. Podobnie, jeśli chodzi o artykuł z roku 2008, pt. „Pour une analyse syntaxique des construction infinitives régies par un verbe de perception en adéquation avec leurs propriétés sémantico-logiques et cognitives”, gdzie ukazano, że brak ciągłości w konstrukcji bezokolicznikowej nie przesądza o jej niespójności, i że należy ją traktować jako jeden aktant czasownika wyrażającego percepcję.

Nieco inne ujęcie problematyki czasowników percepcji stanowi natomiast przedmiot artykułu (napisanego wraz z Sylvie Fonvielle), pt. „Les phénomènes de la perception dans le texte proustien”, opublikowanego w r. 2011. Finezyjna analiza językoznawcza tekstu literackiego (chodzi o jeden ze znanych fragmentów

powieści *A la recherche du temps perdu* Marcela Prousta), oprócz stwierdzeń o charakterze czysto lingwistycznym na temat zależności między wybraną strukturą wyrażającą percepcję a jej trybem i obiektem, przynosi cenne potwierdzenie zasadności tego typu badań sytuujących się na granicy literaturo- i językoznawstwa.

Trzy inne, stosunkowo niedawne artykuły dr Marsaca, odbiegają tematycznie od poprzednich, przedstawiając tym razem wyniki ciekawych badań akustycznych zastosowanych w analizie dyskursywnej. W pracy z 2014 roku, pt. „La primaire socialiste: un évènement politique à l’origine d’un nouveau phonostyle?” (napisanej wraz kilkoma innymi badaczami) ukazano jak nowoczesne narzędzia fonetyki eksperymentalnej mogą wspomagać studia nad dyskursem politycznym. Z kolei w artykule pt. „Usages stratégiques de la pause silencieuse dans le débat politique médiatisé” z roku 2013 przedstawiono badania rytmu, skupiając się szczególnie na roli pauzy w dyskursie François Hollande’a, konstatując jej ważny komponent znaczący. O specyfice rytmu w przemówieniach francuskiego prezydenta traktuje także praca z roku 2016, pt. „Spécificités du rythme de la parole politique. Le cas de François Hollande” (również we współautorstwie).

Dość odrębna tematyka omawiana jest wreszcie w artykule dotyczącym dydaktyki języka francuskiego jako obcego, pt. „Les TICE?... Un tic FLEfficace!”, w którym dr Fabrice Marsac wykorzystuje swoje doświadczenie nauczyciela cudzoziemców. Biorąc za przykład trudności tych ostatnich w używaniu wyrażeń idiomatycznych, pokazuje w jaki sposób ich przyswajanie może być skuteczniejsze przy zastosowaniu narzędzi informatycznych.

W sumie, oprócz monografii habilitacyjnej, przedstawiony do oceny dorobek naukowy liczy 16 publikacji po doktoracie (nie licząc samej rozprawy doktorskiej opublikowanej w 2010 roku, a także jej wersji poszerzonej, wydanej rok później), jedna praca oczekuje na przyjęcie do druku, a dwie inne, mające dopełnić książkę habilitacyjną, są jeszcze w fazie realizacji. Spośród prac już wydanych, dziesięć opublikowano w czasopismach naukowych o dobrej lub bardzo dobrej renomie (wymieńmy takie periodyki jak *Mots*, *Orbis Linguarum*, czy też *Neophilologica* i

Romanica Wratislaviensia). Dwie inne wydano w prestiżowych seriach wydawnictwa Peter Lang, a pozostałe cztery w monografiach opublikowanych we Francji, Włoszech i Polsce.

Dodatkowo, ważnym osiągnięciem naukowym dra Marsaca w latach 2014-2016 było współredagowanie czterech numerów tematycznych czasopism naukowych (chodzi o periodyk *L'information grammaticale* oraz w trzech przypadkach o pismo *Neophilologica*), a także dwóch tomów zbiorowych (oba wydane zostały we Francji).

Jak wynika z listy wszystkich jego publikacji i innych dokonań, dr Fabrice Marsac często podejmuje współpracę badawczą z innymi lingwistami, co świadczy z całą pewnością o jego umiejętności pracy w ekipie, tak cenionej w epoce, która przywiązuje dużą wagę do wspólnej pracy uczonych w ramach tzw. projektów. Tego rodzaju oficjalną kartę Habilitant zapisał zresztą z okazji pracy nad projektem DANOK (*Datenbank und ArchivierungsNetzwerk Oberrheinischer Kulturträger*, 2006-2009), mającym na celu przeprowadzenie i opracowanie ankiet na temat dialektu alzackiego.

Reasumując, dorobek naukowy Habilitanta spełnia wymogi w zakresie publikacji naukowych wymaganych w postępowaniu o stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych. Uwagę trzeba zwrócić uwagę na pozytywny fakt jego szczególnie dynamicznego przyrostu w ostatnich latach. Należy też podkreślić wysoki i rosnący poziom merytoryczny prac dr Marsaca, jego umiejętność stawiania sobie naukowych celów, staranność i dociekliwość analityczną, a wreszcie nadprzeciętną umiejętność syntezy otrzymanych wyników.

2.3. Aktywność konferencyjna i uczestnictwo w towarzystwach naukowych

Wysoko należy także ocenić aktywność konferencyjną dra Fabrice'a Marsaca. Przebiega ona na dwóch płaszczyznach, z jednej strony uczestnika, a z drugiej organizatora międzynarodowych sympozjów naukowych.

Po pierwsze więc, dr Fabrice Marsac od swego doktoratu uczestniczył w dziesięciu konferencjach językoznawczych, głównie w Polsce, ale także za granicą, w Hiszpanii i Słowacji, wygłaszając dobrze przyjęte referaty o zróżnicowanej tematyce.

Po drugie, znana i ceniona jest w środowisku romanistów polskich działalność dra Marsaca jako organizatora konferencji na Uniwersytecie Opolskim, lub współorganizatora takich spotkań (w sumie było ich sześć), wraz z przedstawicielami innych uczelni. Podkreślić też należy, że w trakcie czterech spośród nich, oprócz własnych referatów, Habilitant wygłaszał także mowy inauguracyjne i podsumowujące zjazdy, a w dwóch przypadkach animował również panele dyskusyjne.

Miarą rozpoznawalności dra Marsaca w środowisku naukowym jest z pewnością jego stałe lub czasowe uczestnictwo w radach naukowych czasopism (w tym między innymi prestiżowych *Travaux de l'Institut de Phonétique de Strasbourg* i *Neophilologica*), a także międzynarodowych sympozjów językoznawczych.

3. Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski

Dorobek dydaktyczny dr Fabrice'a Marsaca jest prawdziwie imponujący. Obejmuje z pewnością wszystkie najważniejsze przedmioty językoznawcze, które prowadził od czasu swego zatrudnienia na Uniwersytecie Opolskim, ale wcześniej także na Uniwersytecie w Strasburgu. Oprócz tego, na liście zajęć prowadzonych przez Habilitanta znajdują się też wszystkie sprawności z zakresu tzw. praktycznej nauki języka francuskiego, ale także łacina, a nawet literatura francuska, które wykładał w początkach swej kariery zawodowej w szkołach średnich w Alzacji. Taki wachlarz przedmiotów świadczy z jednej strony na pewno o wszechstronności zainteresowań i kompetencji Habilitanta, z drugiej zaś dobitnie pokazuje jak bogate jest jego dydaktyczne doświadczenie. Potwierdzeniem renomy dra Marsaca w tym względzie są z pewnością powtarzające się zaproszenia z uczelni w Polsce i za granicą na wykłady gościnne (mdz. in. Uniwersytety Warszawski i Wrocławski, Uniwersytet w Białymstoku, a także w Strasburgu, gdzie odbył miesięczny pobyt jako *professeur invité* w roku 2016), a także jego pobyty

na uniwersytetach zagranicznych w ramach umów Erasmus (Strasburg, Bańska Bystrzyca).

Na podkreślenie zasługują też działania Habilitanta związane z promocją nauki, przede wszystkim związane z utworzeniem czasopisma naukowego o międzynarodowym charakterze *Dixit grammatica*.

4. Podsumowanie

Ogólna ocena dotycząca dokonań naukowych dr Fabrice'a Marsaca jest bez zastrzeżeń pozytywna. Zgromadzony przez niego dorobek odnosi się do co najmniej dwóch zasygnalizowanych wcześniej rozległych obszarów badawczych, przy czym zarówno owo zróżnicowanie wątków i łączenie zagadnień, jak i multiplikacja instrumentów analizy stanowią dodatkową wartość jego naukowych dokonań. Poruszanie się czasem na styku tematów, charakterystyczne dla jego naukowych działań, nie przeszkadza mu zresztą w osiągnięciu wysokiego wyspecjalizowania w zgłębianiu każdego z nich. Dr Fabrice Marsac to badacz aktywny, dobrze rozpoznawalny w środowisku polskiej romanistyki, ale także w gremiach francuskich i międzynarodowych, mający przygotowanie do samodzielnej pracy naukowej.

Podsumowując, stwierdzam, że spełnione są wszystkie wymogi określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (por. Dz. U. nr 65, poz. 595, ze zmianami w Dz. U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365, Dz. U. z 2011 roku nr 84 poz. 455) stawiane rozprawom habilitacyjnym/jednotematycznym cyklom publikacji, co wraz z przedstawionym mi do oceny pozostałym dorobkiem naukowym, dydaktycznym i popularyzatorskim dra Fabrice'a Marsaca pozwała mi postawić wniosek o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Łódź, dnia 10 stycznia 2017 r.

dr hab. Alicja Kacprzak prof. UŁ

